

še ni poteklo toliko dni od takrat, ko so me prav zaradi mojega, sicer še nejasnega upora zoper pozitivistične metode v slovstveni zgodovini, gonili njegovi učenci celo leto kot divjačino po idiličnih logih slovenske slovstvene zgodovine.

A. Slodnjak.

Kronika

Slepa filozofija in slepi filozofi

Velika gospodarska kriza je vplivala tudi na duhovno življenje in je povzročila vrenje tako v znanosti kot v umetnosti. Temu vplivu zunanjega, snovnega sveta se ni mogla izogniti niti filozofija, čeprav se mnogim filozofom zdi, da njihova znanost (ali umetnost — kajti razni filozofi pojmujejo na različni način pomen, naloge in metode svojega predmeta) nima nobene zveze s surovo resničnostjo, z umazano vsakdanjostjo, temveč je le plod njihovega čistega razuma, njihovega po možnosti vsega snovnega očiščenega izkustva. Sirova resničnost je razdelila filozofe na dve struji: del filozofov se je začel zavedati, da je tudi otipljiva vsakdanjost, ki je sestavljena iz tako imenovanih malenkosti, vredna razmišljanja in znastvenega raziskovanja; ta del filozofov je začel priznavati, da filozofija v dotiku z resničnim zunanjim svetom celo lahko izboljša in izpopolni svoje metode ter se polagoma omeji na tisti krog pojavov, ki ji kot posebni znanosti poleg drugih znanosti pripadajo, to je, na zakone, po katerih se ravna naše mišljenje, ali z drugimi besedami, filozofija se omeji na formalno logiko in dialektiko; drugi del filozofov pa se je prestrašil trmaste vsakdanjosti, ki na vsakem koraku odkriva brez usmiljenja napake njihovih sistemov, ki razgalja vso zlaganost in onemoglost njihovih psihologij, metafizik, etik itd., in ta del filozofov se čim dalje bolj zateka v mistiko.

Pri vsakem filozofskem pojavu lahko ugotovimo, ali spada v prvo ali v drugo skupino. Tako ugotavljanje je celo naša dolžnost, če nočemo hoté podpirati mračnijaštva, ki ima svoje čisto določene namene. Zato je treba odkrito poudariti stališče do nemškega filozofa dr. A. Lieberta, ki se je na svoji poti iz Belgrada v Švico ustavil v Ljubljani ter se je ponudil prof. Vebru, znanemu slovenskemu filozofu, da bi predaval v filozofskem društvu o filozofiji. Prof. Veber je to ponudbo z veseljem sprejel in tako je dr. A. Liebert predaval 24. oktobra na univerzi o „nalogah in mestu filozofije v sedanjosti“.

Dr. Liebert je poudaril veliki pomen, ki ga ima filozofija v duhovnem razvoju človeštva. Vsa duhovna eksistenca človeka se združuje v filozofiji. Filozofija ne živi samo v posameznih glavah, filozofija je povsod pričujoča, filozofija živi med milijoni ljudi. Toda ljudje se že dolgo trudijo, da bi napravili iz filozofije znanost, filozofi iščejo neko znanstveno metodo. Že veliki, morda največji filozofski genij Plato je odkril dialektično metodo. Za njim se je Descartes postavljaval s tem, da je našel pravo metodo; delu, ki ga je napisal pred bitko na Beli gori, je dal naslov „Razgovor o metodi...“ Veliki Kant pa je obdeloval filozofijo s svojo transcendentno metodo. In vendar moramo priznati, če pregledamo vse te genialne poskuse največjih filozofskih genijev, da ni nihče našel metode, ki bi bila dokončna in odrešilna. Dialektika filozofskega razvoja povzroča to. To je veliki paradoks filozofije. Po mnenju dr. Lieberta ni v tem nikakega skepticizma. Priznati moramo pač, da filozofija uhaja znanstvenemu prijemu, filozofije dojeti ne moremo.

Če pa filozofija ne more po poti znanosti, ji ostane široka pot svobode. In filozofija gre po tej poti svobode pravtako kot religija in umetnost. Filozofija je

umetnosti sorodna. Tako pridemo do identitete med filozofijo in človekom. Zakaj je filozofija tako obsežna, zakaj je ni mogoče lokalizirati? Razlog za to je izredno bogastvo filozofije, silni razvoj zgodovine filozofije, pisane oblike, ki si jih je filozofija nadela v svojem samolastnem razvoju. Na samem začetku filozofije stoji skrivnostni mož Plato, ta filozofski čudež, ki je odkril idejo. Pojem ideje obsega vse. Vsi ostali filozofi so obdelovali le eno stran te vsestranske, vseobsežne Platonove ideje. Aristoteles, na primer, pozna le njeno ontološko plat. Tako niha ritem filozofskega razvoja preko idealizma in realizma v materializem in obratno. S tomistično filozofijo je filozofija dosegla svetlo višino. Tudi Galilei je priznal, da je platonik. S Kantom se je vrnila filozofija v čisto filozofsko metafiziko. Danes se obnavlja dialektična filozofija. Filozofija stremi za absolutno univerzalno sintezo. Odtod dialektični in kompleksni položaj filozofije.

Filozofija se rodi iz naših težav in iz skrbi za nas same. Pesnik Rielke pravi: „Ne vemo, kaj smo“. Imeli bi oporišče, če bi le vedeli, odkod prihajamo in kam gremo. Tako pa je v nas skrivnostni gon za iskanjem resnice. To je upor proti Bogu. Vprašanje je simbol svobode. Filozofija izvira torej iz tega logičnega motiva. So pa še drugi motivi, iz katerih nastane filozofija. Filozofski sistemi nastajajo tudi iz moralčne samozavesti. Že Fichte odgovarja na vprašanje, kako je mogoče dokazati resnico z moralčno zapovedjo, da „resnica mora biti“. H. Lotze pravi, da prihaja človek iz moralčne zvestobe do samega sebe do aksioma $a = a$. Tretji vir filozofije je nagon po oblikovanju sveta. Človek ima zmožnost, da oblikuje. Jezik je proizvod duše. Veliki filozofi so veliki oblikovalci. Četrty motiv, z katerega nastaja filozofija, je premagovanje vsega snovnega. Pripravlja se nov prodor metafizike. Filozofija se bo osvobodila vsega končnega in bo prodrla v neskončno.

S filozofijo, s to svojevrstno tvorbo, se bomo osvobodili vsega. Filozofija je drzen poskus. Kaj bi bilo s svobodo, če bi bila filozofija znanost? Filozofija mora poznati tudi ironijo, filozofija mora poznati tudi smeh. Zgled za to je platoniska ironija.

Danes pa je položaj filozofije tragičen. Naloga filozofije je tragična naloga. Ali naj bo mar filozofija stvar strank? Filozofijo so izdali. Filozofija ne poteka več iz svobode človeka. Filozofija ni bila nikdar specialistovstvo. Danes pa nima več svobodnega pogleda. Njena naloga je, da dojame celokupno resničnost. Zato je treba spet obnoviti glavni sestavini filozofije: metafiziko in etiko. Trideset let, recimo, v Berlinu niso učili metafizike. Treba je imeti pogum, da zgradimo metafiziko. Filozofija mora postati metafizika, šele s tem bo res dialektična. Vsi veliki filozofi so razvijali svojo etiko.

Dr. Liebert je zaključil: Filozofija ni znanost. Veliki filozofi učinkujejo poleg metafizike še z etiko. Glavna naloga filozofije je, da ima pogum, postaviti večne ideje.

Odlično občinstvo je nagradilo predavatelja s ploskanjem. Razgovora o predavanju ni bilo, kar je bila velika škoda, kajti stvar sama je vredna, da jo pogledamo še z druge strani.

Prvo, kar zapazimo pri nazorih dr. Lieberta, je njihova splošnost in abstraktnost. Dr. Liebertu je bilo v resnici več za prikupno formo kot pa za globoko vsebino. Človek je imel občutek, da je predavatelj predvsem iskal lepo besedo, s katero bi izrazil včasih čisto vsakdanjo misel. Po njegovem mnenju naj bi bila naloga filozofije, da dojame celokupno resničnost. Zato je moralo presenetiti vsakogar, ki ne pozna samo šolske zgodovine in šolske filozofije, da tudi dr. Liebert ne pozna nič filozofije kot samo filozofijo do Kanta ali morda do Hegla, da se mu pa tu pretrga nit filozofskega razvoja in da tu od te točke dalje mrgole v filozof-

fiji samo še specialisti, ki se cepijo v stranke. Značilno za to „dojemanje celokupne resničnosti“ je tudi, da dr. Liebert ni vsaj malo natančneje razložil, kakšni so ti strankarski boji v filozofiji; še dotaknil se ni vprašanja, ali so ti boji prepiri za posamezne dlakocepske znanstvene trditve, ali pa so to boji med dvema glavnima smerema v filozofiji — med idealizmom in materializmom. S tem bi se seveda dr. Liebert postavil na trdna tla sedanjosti in bi moral oblikovati resnično življenje, odločiti bi se moral za to ali ono stran, tako pa si je izbral „boljši“ del in je omejil svoj nagon po oblikovanju sveta na estetsko oblikovanje svojih govorov, s čimer je pridobil še to, da lahko mirno trdi, da plava njegova filozofija nad bojujočimi se silami in je enako pravična za to kot za ono stranko. Ni lepšega na svetu kot vzvišenost nad vsemi strankami!

Ali je filozofija dr. Lieberta res vzvišena nad vse strankarstvo? Ali niso njegovi nazori v sorodu s to ali ono skupino v današnji filozofiji, ki je izrazito strankarska? Spomnimo se, kako je dr. Liebert v svojem kratkem orisu poti, po kateri so filozofi iskali znanstveno metodo za filozofijo, podčrtal pomen Platona in Kanta. Platon mu je pravi filozofski čudež, Kant pa mu je pokazal pot svobode, ki vodi iz zagat, v katero spravi filozofijo znanost. Kdor pozna razvojno pot nacionalistične ideologije, vé, da je glavna opora hitlerjanskim rasističnim nazorom nauk H. S. Chamberlaina, ki je napisal „Osnove 19. stoletja“. Poleg te knjige je Chamberlain napisal knjigo o Kantu, v kateri smatra Kanta in Platona za edina kritična, znanstvena filozofa, ki jih je do sedaj rodila zemlja. Tudi Chamberlain misli o Platonu, da je ta z izredno umetniškimi oblikovanjem v svojem nauku o idejah povedal že vse, kar je pozneje Kant znanstveno suhoparno dognal v svojih kritikah. Pravtako, kot priznava Liebert religijo, jo priznava tudi Chamberlain in jo smatra prav tako kot oni za tisto področje, kjer je treba priznati svobodo v nasprotju s kavzalno zavisnostjo. In tako se skladata v svojih nazorih, v izberi svojih filozofskih vzornikov Chamberlain, ki je zbral nacionalistom vse njihovo ideološko orožje za borbo proti neposrednim silam v nemškem narodu, in dr. Liebert, žrtev nacionalsocialističnega barbarstva, ki mu niti trpka resničnost ni odprla oči, da bi spregledal.

Mož, ki kliče filozofiji, naj bi bila toliko pogumna, da bi začela postavljati večne ideje, mož, ki kliče, naj filozofija prodre v neskončno, mož, ki kliče, da je filozofija drzen poskus — ta mož nima poguma, da bi uvidel in priznal, da je metafizika samo orodje v rokah tistih, ki telesno in duševno zaslužnjujejo veliko večino človeštva, in da je etika samo olepšan kazenski zakonik, ki so ga postavili tisti, za katere navadno te „etične“ določbe ne veljajo. Mesto da bi filozofijo omejil na raziskavanje zakonov našega mišljenja in razvoja našega mišljenja, mesto da bi priznal, da je filozofija znanost, toda omejena znanost, ne pa znanost nad znanostmi, je dr. Liebert zavrgel dediščino tisočletnega filozofskega razvoja in se rešil v mračne višine religiozne metafizike. S tem pa si je dr. Liebert tudi že izbral svoje mesto v filozofiji, ki nikakor ni mesto nestrankarja in nadstrankarja, temveč mesto izrazitega strankarja, samo da se ni postavil na stran naprednih filozofov, ki jim je jasnost in dragocenost filozofskih nazorov sredstvo poleg drugih sredstev, s katerim hočejo spremeniti svet, temveč se je postavil na stran onih filozofov, ki hočejo s tem, da se na videz zabujajo v svojem mirnem filozofskem kotičku, zavreti kolo zgodovine ali pa ga mogoče še celo zavrteti nazaj do „svetlih tomističnih višin.“ Če upoštevamo vse to, tedaj si lahko mislimo, da si bo svetovni filozofski organ „Philosophia“, ki ga je ustanovil dr. Liebert v Belgradu, pridobil ne samo naklonjenost najbolj črnih reakcionarjev na svetu, temveč tudi njihovo izdatno denarno pomoč — in to vkljub Liebertovemu načelu, da je naloga filozofije, osvoboditi se vsega končnega.

J. Mrveć.